

Divergens og konvergens i standardisering af danske stednavne – fra 1910 til nutiden

Rikke Steenholt Olesen

The standardization of place-names stems from idealistic notions that one can establish unambiguously correct written forms. However, the correct spelling of a place-name cannot always be agreed upon by public administration, language users in the field, or linguists among themselves. Contemporary spelling principles are in practice a challenge to maintain consistently in standardized place-names. The Danish Place Name Committee learned this early on. The interests of the citizens, the interests of the politicians, and internal strife in the Place Name Committee have had an influence on place-name standardization in Denmark, where ideals deviated right from the very first attempts of standardization. Many specific challenges are and have been the same throughout the over 100 years that the Place Name Committee has existed. In this article, examples of spelling rules, selected cases, and issues related to standardization of Danish place-names are discussed from the perspective of the present chair of the Danish Place Name Committee.

Indledning

Jeg har været beskikket formand for Stednavneudvalget i Danmark siden 1. januar 2019, men har siddet i udvalget siden 2016. Dette arbejde har på godt og ondt afsløret, hvor vanskelig normering af stednavne kan være, når der skal balanceres mellem retskrivningsregler og forskellige grupperingers interesser. At problemstillingerne er stort set de samme dengang Stednavneudvalget blev oprettet, som de er i dag, at der er flere inkonsekvenser, end man kunne ønske sig og at valget af én skriftform over en anden ikke altid kun er sprogligt funderet, men også afhænger af de til

enhver tid siddende udvalgsmedlemmers personlige holdninger og agitation, har overrasket mig - men også inspireret mig til at se nærmere på blandt andet *hvem*, der har siddet i udvalget *hvornår* og har ment *hvad*. Primærkilden hertil er de originale referater og andre arkivalier, som opbevares i en klimasikret kælder under Arkiv for Navneforskning på Københavns Universitet. Megen vigtig information er fundet i artikler, som er forfattet af tidligere formænd og/eller medlemmer af Stednavneudvalget med udgangspunkt i deres erfaringer, som i høj grad vidner om divergens og konvergens. En del af min research indgår i denne artikel, hvor jeg har søgt at gribe fat i sagforhold, som jeg selv har gjort mig erfaringer med som medlem af udvalget. Hvad der kunne siges og skrives om Stednavneudvalgets arbejde gennem tiden er langt mere omfattende.

Begrebet divergens betyder ifølge Den Danske Ordbog (DDO) ”det at to ting afviger fra hinanden (eller fjerner sig fra hinanden)” eller ”meningsforskel, uenighed”. Antonymet konvergens betyder derimod ”at to ting nærmer sig hinanden eller ligner hinanden”. Et synonym hertil er begrebet ”ensartethed”. Disse begreber beskriver på flere måder den historie og vedvarende kompromissøgende proces, som knytter sig til standardiseringen af danske stednavne. Standardisering af stednavne befinder sig nemlig i et konstant spændingsfelt af modsætninger, fx tradition over for fornyelse, dansk over for ikke dansk/fremmed, retskrivning over for fejlskrivning, teori over for praksis, skrift over for (ud)tale, det nationale over for det lokale, konsekvens over for inkonsekvens etc. I det følgende gøres kort rede for situationen, før det danske Stednavneudvalg blev oprettet, og for ideologien bag principperne for danske stednavnes retskrivning, som grundlæggende er de samme i dag som for over 100 år siden. Der gives nyere eksempler herpå og på, hvordan standardisering af stednavne er en konstant forhandlingsproces, hvor divergerende meninger søges balanceret mod konvergens.

Kort om dansk retskrivning uden navne

Retskrivningen i Danmark og Norden var i slutningen af 1700-tallet og i 1800-tallet til stadig debat, men officielle anbefalinger af stavemåder i dansk er et relativt sent fænomen. (For en nøje gennemgang af dansk retskrivningshistorie, henvises til Jacobsen 2010). Det betyder naturligvis ikke, at man stavede på må og få, men at ortografien var traditionsbunden med rødder i middelalderens etablering af en bogstavortografi for folke-

sproget dansk, som grundlæggende var baseret på nabosprogenes tilpassede brug af det latinske alfabet, ikke mindst den tyske (Frederiksen 2018: 29). I den forstand var ortografien ikke dansk. 1800-tallet var præget af nationalisme og skandinavisme, og retskrivningsdebatten var influeret heraf. Det store spørgsmål blandt sproginteressenter i Danmark og Norden var, om man skulle fastholde den traditionsbundne, men egentlig fremmede ortografi, eller om man skulle introducere en ny og moderniseret national/nordisk ortografi. I 1869 blev et nordisk retskrivningsmøde afholdt i Stockholm, et møde som anses for at være en hovedbegivenhed forud for etableringen af en ny norm for dansk retskrivning (Jacobsen 2010: 103). Resultatet af dette møde blev opstillingen af en række ortografiske principper, siden omtalt som ”stockholmerretskrivningen”, hvoraf de fleste siden er realiseret i dansk retskrivning, fx brug af ks fremfor x, brug af t frem for th, brug af enkeltvokal uanset vokallængde, brug af bolle-å frem for dobbelt a (aa), mfl. Svend Grundtvig som var både litterat, sprogvidenskabsmand og folkemindeforsker, var blandt mødedeltagerne, og de formulerede principper reflekteres i praksis i hans vejledning *Dansk retskrivningsordbog, stemmende med de på det nordiske retskrivningsmøde i Stokholm 1869 vedtagne regler* (Grundtvig 1870). Grundtvigs forslag var tro mod mødets vedtagne regler, men reformerne var endnu ikke spiselige for den offentlige forvaltning (Jacobsen 2010: 106). Først da Svend Grundtvig to år senere var klar med en knap så reformpræget udgave, blev vejledningen blåstemplet med en ministeriel anbefaling: *Dansk Haandordbog med den af Kultusministeriet anbefalede Retsskrivning* (1872). Denne udgave har status af at være den første egentlige retskrivningsordbog i Danmark, og selvom Grundtvigs vejledning fik begrænset gennemslagskraft i samtiden, grundlagdes en accept af stockholmerretskrivningen som grundsten i en moderne dansk ortografi. Staten kom for alvor ind i kampen, og i slutningen af 1800-tallet resulterede dette i to retskrivningsbekendtgørelser, som blev fulgt op af *Dansk Retsskrivningsordbog. Udarb. i Overensstemmelse med de ministerielle Retsskrivningsregler af 7. Juni 1889* af Viggo Saaby. Fælles for disse første officielt anbefalede vejledninger og ordbøger er, at de ikke indeholder navnestof. Denne forhistorie er relevant, da principperne som Stednavneudvalget i begyndelsen af 1900-tallet formulerede for staving af danske stednavne, stemmer overens med den særlige stednavneparagraf, som faktisk var inkluderet i bekendtgørelsen af 7. juni 1889, men som tre år senere igen

blev strøget (Mikkelsen 2010: 296-297). Ifølge denne skulle stednavne staves svarende til den almindelige retskrivning. Alligevel finder man afvigelser allerede i den første retskrivningsliste, se mere herom nedenfor. Endnu i dag hvor den moderne retskrivning er veletableret, reflekterer afvigelser i stednavnes stavemåder fra den almindelige retskrivning typisk traditionsbundne stavemåder, som sprogbrugerne ofte kender fra ældre landkort.

Kort om danske stednavne på kort

Steders navne understøtter kortlæserens orientering i landskabet, og kartografi, topografi og onomastik hænger derfor historisk set sammen (se fx Jakobsen 2021). Centralt i Danmark står forarbejderne, kaldet konceptkort, udarbejdet i perioden 1762 til 1809 til kortserien Videnskabernes Selskabs Kort. Disse fremviser en, set med nutidens øjne, uvant variation i stavemåder af stednavne. På konceptkortene fra Lolland og Falster forekommer fx en gruppe af navne med samme endelse, som må antages delvis at være af slavisk oprindelse, delvis er dannet i analogi med disse. På kortet er den pågældende endelse stavet på flere forskellige måder: *-idse*, *-itze* og *-isse* (se fx kortudsnit i Jakobsen 2018). Den lokale udtale havde ikke dental [-sə], [esə-] eller [isə-] (se *Binnitse*, *Kuditse* og *Tillitse* i DS 11: 108, 26 og 29), og variationen synes dels at vise traditionsbunden stavning, dels være udtalegengivende. På generalstabens høje målebordsblade udgivet i 1842–1899 er standardformen for alle navne i gruppen *-itse* (se fx den digitale udgave af denne kortserie på Styrelsen for Dataforsyning og Effektiviserings kortviser). Der er således på disse målebordsblade fastlagt en systematik i forhold til stavning af denne gruppe stednavne. I artiklen *Om Retsskrivning af Stednavne paa Generalstabens Kort* beskrev premierløjtnant W. Ulrich, hvorledes generalstaben gennem 1800-tallet har stavet stednavne med afsæt i den videnskabelige stednavneforskning grundlagt af N.M. Petersen (1833). N.M. Petersen stod på skuldrene af Rasmus Rask og var både skandinavist og engageret i retskrivningsdebatten forud for etableringen af en stockholmerretskrivning (Jakobsen 2010: 79 ff.). Ulrich (1927: 147) noterede, at generalstaben siden ca. 1850 havde tilstræbt rettesnoren ”at skrive efter Udtalen, henført til Oprindelsen”, og siden hen havde videreført dette princip under hensyntagen til den moderne retskrivning.

I stednavnenormeringens historie spiller militærkartograf Emil Mad-

sen også en betydelig rolle. Gennem sit arbejde i midten af 1800-tallet opdagede Madsen sammenhænge mellem stednavnes betydning og landskabets topografi (Madsen 1863, Jakobsen 2021: 185-186). Dette fik Madsen videnskabelig anerkendelse for. Mindre kendt er måske hans bidrag *Om Retskrivning af stednavne* (1866). I begyndelsen af 1900-tallet var der således etableret en vis systematik og praksis for stavning af stednavne inden for kortproduktion med orientering mod sprogvidenskaben, men altså ingen fælles standard for hvordan, og efter hvilke principper, danske stednavne generelt skulle staves. Den manglende entydighed i stavning af stednavne udfordrede derfor administration og infrastruktur i en fortid, hvor stednavne var en central identifikationsfaktor. Det blev en stadig mere alvorlig problemstilling, at offentlige myndigheder med stort ansvar for infrastrukturen, det vil primært sige generalstab, postvæsen, matrikelvæsen og jernbanevæsen, benyttede de samme stednavne, men ikke nødvendigvis stavede stedernes navne på samme måde. Købstadnavnet *Skælskør* blev også stavet *Skjelskør* og *Skelskør*. Det var nok uhenigtsmæssigt, men variationen betød næppe risiko for at tage fejl af lokaliteten. Anderledes forholdt det sig med stationsbynavnet *Mørkøv*, som er navn på en lokalitet mellem Holbæk og Kalundborg. Dette navn blev også stavet *Mørke* og *Mørkiøb* (eksempler fra Ulrich 1927: 146–147). Variation alene giver sprogligt det indtryk, at der er tale om tre forskellige stednavne og tre forskellige lokaliteter, og i praksis kunne lokaliteten på Sjælland forveksles med fx *Mørke* på Djursland. Dette åbenlyst komplicerede forhold indgik i argumentationen, da nordisk filologerne Axel Olrik og Marius Kristensen i samme periode agiterede for oprettelsen af et stednavneudvalg. Forskerne var stærkt optagede af den manglende udgivelsesvirksomhed i Danmark, som ellers længe havde været i gang i både Norge og Sverige, og som måtte forudsættes, hvis principper for en standardisering af danske stednavne skulle kunne fastlægges til gavn for samfundet. 10 års agitation og argumentation førte i sidste ende til politisk opbakning og finansiering. Stednavneudvalget blev oprettet i 1910 (Knudsen 1935: 12), men der skulle gå næsten ti år, før den første retskrivningsliste blev en realitet.

Principper for retskrivning af danske stednavne

Stednavneudvalgets hovedopgave, i forhold til opgaveporteføljen, som udvalget blev nedsat på baggrund af, var primært at etablere retskriv-

ningslister og sekundært at udgive og tolke landets stednavne. De første mange år gik med at etablere et arkiv, som kunne danne grundlag for de stednavneanalyser, en korrekt tolkning og skriftform måtte baseres på. Særligt stednavnes ”stedlige udtale” havde fokus, men optegnelser forelå kun for visse områder, og nye ”fonetiske optegnelser” viste sig at være et tidskrævende feltarbejde, hvorfor man senere iværksatte en datidens crowdsourcing i form af sogneoptegnelser. Det gik i al sin enkelthed ud på at få lokale, fortrinsvis skolelærere, til selv at optegne og indberette stednavne og deres udtale (Knudsen 1935: 29 f.). I dag udgør disse skolelærerindberetninger sammen med optegnelser udført af fagfolk, en unik og næsten landsdækkende samling kaldet *Indberetningerne*. Samlingen bliver i skrivende stund digitaliseret med henblik på at få gjort den offentligt tilgængelig på nettet i tråd med Stednavneudvalget og Arkiv for Navneforskningens øvrige samlinger.

Udvalget arbejdede målrettet på at få etableret en landsdækkende liste over sogne og trafiknavne – og særligt foranlediget af en ny udgave af Postadressebogen – på formuleringen af et sæt retningslinjer for stednavnes retskrivning. Listen og retningslinjerne lå klar og blev vedtaget i slutningen af 1918 (Knudsen 1935: 41), men den første landsdækkende fortegnelse over danske stednavnes retskrivning blev overhalet inden om af en politisk strategisk hastesag, da afstemningen om genforeningen med Sønderjylland nærmede sig. Stednavneudvalget var så langt fremme i skoene, at listen blev vedtaget og udgivet allerede i 1919 under titlen *Fortegnelse over Navne på Sogne, Kommuner og Trafiksteder i Nord- og Mellemslesvig, en retskrivningsliste, vedtaget af Stednavneudvalget 1919*, selvom afstemningen og den formelle genforening først fandt sted i 1920. Af denne første liste fremgår de anvendte retskrivningsprincipper imidlertid ikke. Først da udvalgets første udkast til en landsdækkende fortegnelse, *Danske Stednavne. Retskrivningsliste over de for administration og samfærdsel vigtigste danske stednavne vedtaget af Stednavneudvalget 24. juli 1920*, forelå, kunne man finde en redegørelse i forordet i et afsnit, som indledes som følger: ”En kortfattet Oversigt over de Principper, som er lagt til Grund for Retskrivningen, men som af praktiske Hensyn i ikke faa Tilfælde har maattet fraviges, skal her forsøges opstillet” (retskrivningsliste 1920: 4). Dette bekræfter, at regler sjældent er uden undtagelser, når det gælder retskrivning af danske stednavne. Hovedprincippet var, at retskrivningen af stednavne skal være den samme som for sproget i øvrigt,

og det er endnu et grundlæggende princip i udvalgets arbejde, men også det princip, som lokale sprogbrugere kan have svært ved at forstå eller acceptere. Blandt de mere specifikke retskrivningsprincipper som nævnes i forordet, findes fx følgende (efter nærværende forfatters eget ordvalg), som i denne sammenhæng nævnes, fordi det til stadighed fortrinsvis er disse regler, som lokalsamfund ønsker at bryde med (se fx også Pedersen 1985 med eksempler på konkrete sagsforløb indtil daværende tidspunkt).

Stumme bogstaver skulle ikke anvendes, dvs. bogstaver som i udtale (rigsmål og/eller lokalt) ingen modsvarighed havde, fx h i forbindelsen th, fx *Turø* og ikke *Thurø*, og b i forbindelsen mb, fx *Vem* og ikke *Vemb*. Tillige skulle stednavne som fx *Erritsø*, *Fjerritslev* og *Kramnitze* skrives i henhold til lokal udtale uden dental, dvs. uden bogstavet t, *Erresø*, *Fjereslev* og *Kramnesse* (§ 6, A, C, I, F).

Der skulle skrives ks og ikke x, fx *Fakse* og ikke *Faxe*, og der skulle anvendes k og ikke c ved k-udtale, fx *Korint* ikke *Corint*. Forbindelsen ch kunne dog bruges, hvor udtalen ikke var k, fx i *Charlottenlund* (§ 6, A, E).

Diftonger som pr. tradition blev skrevet au(g) og ou(g) skulle skrives av og ov, fx *Avlum* ikke *Aulum* og *Hov* ikke *Hou* (§ 6, B).

Konsonant- og vokalfordoblinger uden historisk eller fonetisk grundlag skulle undgås, og ord, som fandtes i samtidssproget, skulle staves i henhold til den almindelige retskrivning (§ 6, J, § 11 og 1). Stednavnet *Nødebo* med forleddet *nød* 'kvæg' i pluralis skulle derfor skrives med enkelt d, og et stednavn identisk med substantivet *ris* 'krat eller buskads med tynde grene', skulle skrives med enkelt vokal, ikke *Riis*.

Alt dette giver god mening ud fra et overordnet, sprogligt-pædagogisk perspektiv. Er reglerne de samme for både det almene ordforråd og for stednavne, er der en god chance for, at det for den enkelte sprogbruger med almene stavekompetencer er muligt også at stave til et givet stednavn, selvom lokaliteten ikke er kendt. Idealet er sprogligt forbilledligt, men gammeldags stavemåder opfattes ofte lokalt som mere autentiske og historiske, og derfor også som korrekte. Der er således ofte direkte divergens mellem, hvad systemet vil, og hvad den enkelte borger eller det enkelte lokalsamfund ønsker. Mange stavemåder var, og er, dybt forankrede i folks bevidsthed, og det står klart, at Stednavneudvalget fra begyndelsen måtte begå undtagelser fra egne regler, fx indeholder førsteudkastet til

retskrivning af stednavne fra 1920 stednavneformerne *Christiansfeld*, *Christianshavn* og *Christiansø*, som alle har k-udtale. Det er ikke kommenteret i udgivelsen, men den traditionsbundne form af kongenavnet blev fastholdt for disse velkendte lokaliteter. Personnavne har i det hele taget ikke været underlagt regulering særligt mht. til stavning. Da mange personer i Danmark bar og bærer mellem- og efternavne, som er identiske med gård- og landsbynavne og ofte i deres traditionsbundne stavemåder, er det for sprogbrugerne ikke fremmedartet at stave stednavne i funktion som personnavne på gammeldags facon. Et stednavn som *Stenholt* kan i funktion som mellemnavn eller efternavn også staves med to gange e og med eller uden d (*Steenholt/Stenholdt/Steenholdt*), men det går ikke som retskrivningsform af stednavnet. På statens kort skrives navnet derfor altid *Stenholt* i overensstemmelse med retskrivningen.

Stednavneudvalget søgte til at begynde med at efterleve idealet, formuleret af N.M. Petersen, om at tage udgangspunkt i talesprog og navnenes oprindelse. I det første udkast til en retskrivningsliste for de vigtigste danske stednavne (retskrivningslisten 1920) er formen *Tillese* af det lollandske landsby- og sognenavn udtalebaseret. Formen genfindes i *Trap Danmarks fjerdeudgave* (bind iv, 1923), hvilket næppe er tilfældigt, da Stednavneudvalgets sekretær, Gunnar Knudsen, var udgiver. Også noget senere, i *Danmarks Kirker, VIII* (1948) anvendtes denne form. Lokalt ønskede man imidlertid ikke disse udtalenære former, men i stedet den traditionsbundne skriftform af endelsen, *-itze*, som svarer til den tyske normalisering af en endelse med slavisk oprindelse. Den var dog i samtiden for 'tysk' til, at Stednavneudvalget kunne acceptere den, men generalstabens etablerede *-itse*-former kunne accepteres af begge parter og blev den konvergens, som skulle til (retskrivningslisten 1938). Divergerende former med z har dog til stadighed været i anvendelse, og i 2017 stod Stednavneudvalget endnu engang over for det lokale ønske om stavemåden *-itze* (Jakobsen 2018). Med afsæt i dels tradition, dels faktisk brug og dels den præcedens som omautorisation af formen *Fakse* til *Faxe* i 2007 har skabt, besluttede udvalget, efter nøje overvejelser, i 2018 at indstille formerne *Tillitze*, *Kramitze* og *Kuditze* til autorisation. Valget har dog ført nye divergenser med sig, for nu er gruppen af stednavne med samme endelse igen ikke ensartet, og i flere tilfælde indgår *-itse*-former fortsat i vejnavne og i afledte navnedannelser som fx *Kramnitsevej* og *Kramnitse Havn*.

På Lolland fik de udtalebaserede idealformer altså ikke lokal gennemslagskraft, og da Vejle Amts stednavne udkom i 1951, havde *Erritsø* igen en form med t. Hvorfor en ukorrekt form som formen *Riis* i dag er at finde som retskrivningsform af et stednavn nordvest for Vejle i Sydjylland, omtales afslutningsvis.

Fastsættelse af stednavnes retskrivning - konsekvens og inkonsekvens

I kølvandet på det første udkast til en landsdækkende liste over de vigtigste stednavne, der udkom i en endelig form i 1922 (og formelt faktisk aldrig blev statsautoriseret), blev den første navnemæssigt mere omfattende fortegnelse udarbejdet. Den dækkede hele Sjælland og blev publiceret og autoriseret i 1932. Derpå pågik arbejdet helt frem til 1969, hvor den sidste liste for Thisted Amt udkom. I praksis overgik Stednavneudvalgets arbejde herefter til primært at tage sig af ønsker om ændringer i de allerede vedtagne retskrivningsformer og til at tage stilling til nye navne og navnedannelser, som ønskedes autoriseret. Grænserne for hvilke stednavne, der skulle inkluderes, var - og er - fortsat et spørgsmål om, hvad der skønnes at være et ”praktisk behov” for. I 1978 trådte en egentlig bekendtgørelse i kraft, som undtog navne på mindre gårde fra retskrivningsregulering, og en revideret samleliste i to bind udkom i henholdsvis 1978 (stednavne i amterne øst for Storebælt) og 1985 (stednavne i amterne vest for Storebælt). Stednavneudvalgets retskrivningsliste er siden midten af 1990’erne offentliggjort løbende i elektronisk format.

I praksis har bebyggelser, store som små, hvor folk er bosiddende, altid været inkluderet, men kriteriet inkluderer ikke et eksplicit krav om, at bestemte lokalitetstypers navne absolut skal have en retskrivningsform. Det er i princippet op til den enkelte institution, i dag kommunerne, at vurdere hvilke stednavne, vi alle skal kunne stave til.

Proceduren gennem 1900-tallet var, at Stednavneudvalgets forslagslister kom i høring hos de enkelte sognekommuner inden den endelige liste blev vedtaget og formerne godkendt (autoriseret) af det aktuelle ministerium (i dag Kulturministeriet). Sjællandslisten havde givet nogle protester, men listen over stednavne på Lolland, Falster, Fyn og Bornholm var der anderledes stille omkring, hvis man skal tro den beretning, som blev forelagt på et plenarmøde i Stednavneudvalget i 1938. Det skyldtes muligvis, at Stednavneudvalget havde været mindre grundig med sine høringer lokalt. I hvert fald kom det i 1943 til en heftig sag om listens form

af ø-navnet *Turø*, se nedenfor. Senere var flere jyske sognekommuner aktive modstandere af former foreslået af Stednavneudvalget, og det blev tilsvarende udfordrende at fastholde idealformer af jyske stednavne. Fx protesterede Vejle Kommune mod formen *Slethøl*. I stedet ønskede man den usammensatte form *Høll*. Da dobbelt konsonant i udlyd ikke findes i dansk, valgte Stednavneudvalget kun delvis at opfylde ønsket og fastsætte formen *Høl*. I referat af plenarmøde i 1947 omtales dette som et eksempel på en ”modificeret form” af kommunens forslag.

I titlerne på to jyske retskrivningslister ses stavemåder, som ikke synes at følge de overordnede staverregler. Købstadsnavnet *Ålborg* er stavet med dobbelt a, *Aalborg* (retskrivningsliste 1957), selvom stednavneudvalget vedtog brug af bogstavet å i forbindelse med en større dansk med retskrivningsreform i 1948, hvor bogstavet å blev indført i den almindelige retskrivning. Af uransaglige årsager har ønsket om at bruge dobbelt a særligt i kommunenavne været stærkt med politisk indgriben ad flere omgange til følge, senest i form af et cirkulære fra 1984 (om aa til å og å til aa i stednavne, se Pedersen 1985: 224–226). I praksis er der tale om dobbeltformer, idet en form med å altid er korrekt. Det er i modstrid med et af Stednavneudvalgets grundprincipper, nemlig det, at stednavne kun kan have én korrekt form. Selvom der næppe i dag findes en dansker, der ville drømme om at bruge andet end å i den almindelige retskrivning, er aa for å fortsat en ønsket form i stednavne. Blandt de seneste ønskede former indmeldt til stednavneudvalget er *Kaas* (*Kås*), som er navn på en landsby i Nordjylland, og *Skaarupgaard* (Skårupgård), som er navn på en lille herregård i Østjylland.

Retskrivningslisten 1969 har formen *Thisted*, således stavet og autoriseret med Th- selvom navnets retskrivning i den første landsdækkende liste (1922) er stavet *Tisted* i overensstemmelse med principperne for dansk retskrivning. I 1969 havde udvalget for længst gjort sig erfaringer med netop folkets forkærlighed for Th-skrivemåder, for da retskrivningslisten 1938 for blandt andet Fyn udkom med retskrivningsformen *Turø* for øen syd for Svendborg, medførte det en klagesag (1943), som førte til årelange diskussioner i udvalget (se Pedersen 1985: 2016–220). Johannes Brøndum-Nielsen er i 1938 i et mødereferat citeret for at påpege, at medlemmer af udvalget ikke, ”selv om vi er bedre vidende, skal angribe en fast herskende Form. Beboerne har gode Grunde for deres Standpunkt, selv om de ofte giver daarlige Argumenter” (referat af plenarmøde 1938,

Arkiv for Navneforskning). I 1940 proklamerede han om de foreslåede jyske stednavneformer Ty og Tisted (uden h): ”Jeg vil bestemt stemme imod.”, og han forudså, at det sikkert også ville ”fremkalde Protest blandt Befolkningen” (mødereferat 1940, Arkiv for Navneforskning). Henrik Ussing, der var medlem af udvalget fra 1910, formulerede en række principielle bemærkninger med baggrund i Thurø-sagen i 1944, hvor han blandt andet spørger: ”Hvilken splint skulle gå af Ty (og Tisted), hvis man stavede uden h? Man staver jo Tybjerg paa Sjælland uden h; – ligesom vi jo ikke skriver Thyskland med th; kunde der heri ikke ses en Forbigaaelse, hvis vi stavede Ty med h?”. Han påpegede desuden følgende: ”Stednavneudvalget er ved at komme ud i et Uføre – eller er allerede kommet det – ved Mangel paa Holdning og ved Misforstået Demokratisme. Stednavneudvalget bør ikke bøje sig for stedlige Luner eller vrang Pietetsfølelse. Vil Statsministeriet, der har den endelige Afgørelse, afvige fra Stednavneudvalgets Synspunkter og Forslag, bør det ske udelukkende paa samme høje Ministeriums Ansvar” (referat af Ussings principielle bemærkning 1944, Arkiv for Navneforskning). Året efter er Brøndum-Nielsen citeret for følgende responsum: ”[...] den [retskrivningen] er utilstrækkelig til at betegne Sprogets Nuancer; vi kan ikke ved dens Hjælp skrive Stednavnene, saa de er læselige og bør følgelig ikke gennemføre den for Stednavnenes Vedkommende” (mødereferat 1945, Arkiv for Navneforskning). Brøndum-Nielsens holdninger repræsenterede således et klart brud med idealet, at den almindelige retskrivning også skal gælde for stednavnes retskrivning. Sagen blev ikke alene udtryk for divergerende grundsyn på retskrivning af stednavne lokalt overfor nationalt, men afdækkede divergerende holdninger internt i udvalget. Bevidstheden om, at stærke ønsker om th-stavemåder af stednavne, fx af Thy og Thisted, i fremtiden ville medføre vanskeligheder, førte i sidste ende til den mindelige og mindst tidskrævende løsning, nemlig endelig at indstille formen *Thurø* til autorisation, og sagen blev det første skridt på vejen mod en stadig mere pragmatisk tilgang til stednavnenormering i udvalget (Mikkelsen 2010: 298 ff.).

Da det i 1997 kom til ønsket om at ændre navnet på en halvø på Sydvestfyn fra *Torø* til *Thorø*, besluttede Stednavneudvalget ikke at ville imødekomme ønsket. Ikke på baggrund af en sproglig argumentation, for ønavnene er med stor sandsynlighed etymologisk identiske, men fordi ejeren, Københavns Lærerforening, ikke ønskede en ændring (Mikkelsen

2010: 299). Efterhånden er graden af dokumenteret lokal opbakning til en given skriftform blevet en vigtig faktor i sagsbehandlingen. Historien viser, at lokale ønsker kan være vedholdende, og i 2020 ansøgte Assens Kommune om en ændring af landsbynavnet *Torø Huse* til *Thorøhuse*. Forudsætningen for dette var, at også ønavnet, som landsbynavnet synes at være afledt af, måtte have formen *Thorø*. I 2020 havde Københavns Lærforening skiftet holdning, og da intet sprogligt talte imod, valgte udvalget at imødekomme ønsket. I dag er der derfor genindført en systematik i stavningen af henholdsvis *Thurø* og *Thorø*, som sikkert ville have glædet Brøndum-Nielsen.

Det man siger, og det man skriver

Som hovedregel ønsker lokalsamfund ikke at skifte et historisk navn ud, men blot at skifte skriftform. Det gælder for nævnte eksempler, at de ændrede skriftformer ikke giver en forskel i udtale. Det er sjældent, at udtale og/eller dialektale former reelt er i spil, selvom det er sprogbrugernes opfattelse, men fx nogle jyske træk er så forskellige fra rigsmålet, at det ikke er muligt at skabe andet end kompromiser, hvis man, og det gør Stednavneudvalget som udgangspunkt, insisterer på en stavemåde, der følger rigsmål og retskrivning. De sønderjyske gårdnavne *Æ Awtensang* og *Æ Swaanbank* (dialektortografisk gengivelse efter optegnelse i Stednavneudvalgets arkiver, 1910) har eksempelvis foranstillet bestemt artikel. Navnenes rigsmålsformer må derfor nødvendigvis være *Aftensangen* og *Svanebakken*. Uden for Stednavneudvalgets regi, men potentielt noget udvalget vil blive konfronteret med på et tidspunkt, er et eksempel som formen *Hawskoven*. Det er navnet på et lille, rekreativt område i Hanstholm Kommune i Nordjylland, men da navnet skulle registreres i stednavneregisteret hos Styrelsen for Dataforsyning og Effektivisering for eksempelvis at kunne blive vist på statslige kort, kom det til en diskussion mellem styrelse og kommune, for styrelsen ville ikke umiddelbart anerkende og registrere en form, som ikke følger dansk retskrivning; den korrekte form måtte være *Havskoven*. I lokalavisen blev sagen fulgt, og en lokal politiker ville ifølge avisen bruge den kommunale udfordringsret for at få lov til at stave ”som man siger i Hanstholm” (”Her staves haw med ”w””, artikel i Nordjyske Stiftstidende, 1. marts 2019 (Infomedia). Det paradoksale ved formen er, at lokaliteten ligger inden for et dialektområde, som har foranstillet bestemt artikel (vestjysk, se fx dialektkort 1

på dialekt.dk) - ikke efterstillet som i rigsmål. Formen af appellativet hav afspejler heller ikke en særlig jysk udtale. Der er tale om en ikke normeret, dialektortografisk brug af bogstavet w frem for rigsmålets v for den u-udtale, som er tilnærmelsesvis den samme som i rigsmålet, og som i øvrigt også er den aktuelle udtale af u-komponenten i diftongen i appellativet skov. Derfor må *-skoven* opfattes som rigsmål. Navnet kunne muligvis skrives i en mere entydig dialektortografi som fx *Æ Hawskow*, men formen *Hawskoven* er hverken det ene eller det andet. En sag med et navn med diftongudtale, som var på bordet i Stednavneudvalget i 2019, var da Odder Kommune i det midtjyske (for anden gang siden 1974, hvor kommunen fik afslag) ansøgte om ændring af landsbynavnet *Hov* til den gamle stavemåde *Hou*. En aktiv spiller i sagen var Hou Fælleslaug, som staver deres navn dobbelt gammeldags, da også ordet laug i rigsmål staves med v, lav. Et 12-årigt barn udtalte til lokalavisen JP Aarhus ("Hov Hou! Havnebyen får nyt gammelt navn", artikel i JP Aarhus 23. september 2019 (Infomedia): "Når jeg skriver med mine venner, staver jeg det altså med "u". Det giver også mere mening i forhold til, hvordan man udtaler det, og så er det meget pænere". Her er tillagt endnu en dimension, nemlig at skriftbilleder har en æstetisk værdi for sprogbrugerne.

Der er mange berettigede grunde til, at jysktalende kan føle sig diskrimineret i forhold til retskrivningen, som primært bygger på den variation af dansk, som tales i det østlige Sjælland, men det er ikke Stednavneudvalgets opgave at etablere dialektortografiske standardformer, men at tilstræbe entydighed ved at følge rigsmålets retskrivningsprincipper. Pointen med at analysere stednavnes udtale var heller ikke som udgangspunkt at skabe egentligt udtalenære former for dialektbevarelsens skyld, men, som N.M Petersen dikterede, at holde udtalen op imod oprindelsen, og ad den vej at få identificeret ordstoffet korrekt. På den baggrund kunne stednavnet få den mest korrekte rigsmålsdanske form. Den danske form af et sønderjysk landsbynavn i Aabenraa Kommune, hvis tyske form er *Jordkirch* (se fx de preussiske målebordsblade, som kan tilvælges i Styrelsen for Dataforsyning og Effektiviserings kortviser), blev eksempelvis etableret på baggrund af en udtaleoptegnelse [hjöwekje] og den middelalderlige skriftform 1445 Hyørðhekyerd. Disse former afgjorde, at forledet ikke kunne være substantivet hjort 'drøvtygger med gevir, der lever i skovområder' (efter DDO), men derimod er substantivet hjord 'gruppe af husdyr, der går samlet, flok' (efter DDO). Derfor fastsattes formen

Hjordkjær (retskrivningslisten 1919) frem for en form *Hjortkær*, der ellers havde lokal tilslutning. Visse generelle jyske dialekttræk fik dog standardformer, som modsvarer den faktiske udtale, fx ved jysk apokope. Således tog Stednavneudvalget fra første færd en beslutning om, at ellers identiske jyske og sjællandske navneled skulle standardiseres forskelligt, fx *-ing* overfor *-inge*, *-toft* overfor *-tofte* og *-lund* overfor *-lunde* (retskrivningslisten 1920/1922 § 9). Dette valg divergerer fra grundprincippet at stednavne, som er etymologisk identiske, skal have samme stavemåde (ibid. § 6).

Dansk, tysk og engelsk på dansk

Idealerne vedrørende standardiseringen af danske stednavne var oprindeligt og i forbindelse med både genforening og siden 2. Verdenskrig præget af en antitysk agenda, jf. argumentationen mod formen *-itze* ovenfor. Stednavneudvalget har ikke tradition for at blande sig proaktivt i navnespørgsmål, der er i grunden tale om et rådgivende udvalg uden egentlig bemyndigelse, men der har været tvister gennem årene, hvoraf nogle er landet på ministerbordet, fx da Stednavneudvalget i 2003 afsløg formen *Riis* (Mikkelsen 2010: 302–303).

I 1919 reagerede Stednavneudvalget på en avisartikel i Jyllands-Posten, hvor nogle nye jernbanestationers navne var omtalt. En klage blev i november fremsent både til Ministeriet for offentlige Arbejder og videre herfra til Himmerlandsbanen på hvilken stationerne lå. Der står i klagen blandt andet: ”Navne som Hoffmannsdam og Lurelshaven har en uheldig, tyskklingende form [...]. Trafiknavne er i vore Dage de mest brugte Stednavne, og det er derfor meget uheldigt at give Jærnbanestationer mindre danske Navne” (Stednavneudvalgets arkiv). Man kan undres lidt over den bryske tone, for forleddet i *Hoffmannsdam* er et slægtsnavn, og tyske slægtsnavne og tyskklingende slægtsnavne bæres af mange danskere (se fx Farø 2022). Tillige er opkaldelse efter personer en såre almindelig navnedannelsespraksis, men Stednavneudvalget havde dengang ikke formuleret principper for retskrivning af stednavne med personnavneled. Himmerlandsbanens svar på tiltale var, at stationernes navne ingenlunde var endeligt fastlagt, og at der ville blive taget rimelige hensyn. Navnene kom aldrig i brug. Da Stednavneudvalget i 1978 samlede og reviderede retskrivningslisterne, blev en principudtagelse indskrevet, idet der under punkt 9 om det formulerede sæt stavereregler står, at ”det [...] ikke altid

gælder for stednavne, hvori indgår fremmedord eller personnavne af traditionel skriveform (Fortegnelse over stednavne i amterne øst for Lillebælt: 7).

Stednavneudvalget har altid søgt at holde det fremmedsproglige, i praksis tyske, ude af danske stednavne og samtidigt anset trafikknudepunkter og jernbanestationers navne som særligt vigtige at standardisere. I nutiden påvirkes dansk i højere grad af engelske indlånsord og indlånt syntaks end af tysk, og især inden for kommerciel navngivning bliver engelske navne mere og mere dominerende, jf. fx navne som *Fields* (indkøbscenter) og *Copenhagen Contemporary* (kunststudstillingshal). Når nu Stednavneudvalget historisk set har kæmpet indædt mod det ikke danske, kom det som noget af en overraskelse for nærværende forfatter at erfare, at stationsnavnet *Victoria Street Station* er autoriseret i 2003. Der er tale om navnet på et trinbræt mellem to egentlige stationer, som kun benyttes, når der er passagerer, som skal af eller på toget på strækningen Vemb-Lemvig-Thyborøn. Hvorvidt *Station* skal udtales på dansk eller engelsk er uklart. Navnet skal ifølge websitet *danskejernbaner.dk* være etableret tilbage i 1991 og være opstået som en morsomhed inspireret af den nærliggende Viktoriavej. Der synes ikke at være tale om direkte opkaldelse efter en kendt udenlandsk station, men navnet kan være inspireret stationsnavne, som ligner, fx af *Victoria Station* i London eller af *Great Victoria Street Railway Station* i Belfast.

Stationsnavne på den nye letbane i Århus har *ikke* været gennem Stednavneudvalget, og det er måske et strategisk fravalg i Århus, for stamemåden *Dokk1* ville ikke kunne opnå autorisation, da talord ikke må indgå i autoriserede stednavne. Der er egentlig tale om navnet på et kulturcenter på Århus Havn, hvor letbanen har stoppested. Selvom sproget er dansk, og det mest logiske synes at være et navn identisk med bestemt form af appellativet dok, altså dokken, er også denne skriftforms udtale lidt svær at afkode sikkert. Hedder det [ˈdʌgən], [ˌdʌgˈen] eller måske [ˌdʌgˈed] eller noget helt fjerde? På Wikipedia kan man under opslaget Dokk1 læse, at det er ”valgfrít”, om man vil kalde kulturcenteret *Dokken* eller *Dokk-ét*. Den form for tvetydighed ønsker Stednavneudvalget ikke at fremme.

Idealer, praksis og diktat

Som ovenstående har vist, er der ikke få forhold i forbindelse med ret-

skrivningen af danske stednavne, som reflekterer divergerende idealer, holdninger, ønsker og praksisser. Bent Jørgensen har formuleret det således: ”Der er mange interesser, og tit også følelser, knyttet til skrivemåden af det enkelte stednavn, og en af Stednavneudvalgets vigtigste opgaver er at afbalancere forskellige hensyn og synspunkter over for hinanden” (Jørgensen 2006: 2). Dette synspunkt kan formanden for Stednavneudvalget pr. 2022 tilslutte sig. At afvige fra et regelsæt har dog den konsekvens, at der dannes præcedens for andre, tilsvarende afvigelser. Har man sagt ja til Th- i *Thurø*, bliver det meget vanskeligt, at argumentere sprogligt for nej til Th- i *Thorø* eller i noget andet stednavn, som kan sammenlignes hermed. Den pragmatiske tilgang har dog formentlig sin begrænsning, for før eller siden vil et højt antal afvigelser føre til, at paradigmet bliver meningsløst.

Stednavneudvalget har ofte været udsat for kritik. Ikke mindst når udvalget har søgt at stå fast på et princip som fx at anvende bogstavet å eller ikke at ville indstille formen *Riis* til autorisation (Mikkelsen 2010: 302–303). Den generelt kompromissøgende praksis er rimeligvis derfor ikke kun et levn efter Brøndum-Nielsen, men også forbundet med den erkendelse, at man fra politisk hold har været tilbøjelig til at underkende Stednavneudvalgets afgørelser til fordel for den klagende part. Det er cirkulært om dobbelt a og afgørelsen i sagen om formen *Riis* konkrete eksempler på (se Holmberg 2008: 119–120). Et evigt paradoks er også, at det ingen reelle konsekvenser har, hvis man lokalt ikke følger retskrivningen. Vejdirektoratet afviser at skilte ved statens veje med uautoriserede stednavneformer, men byzoneskilte med ukorrekte former er ikke et sjældent syn. Således findes også formen *Høll* på byzoneskilte af det navn, som tidligere blev skrevet *Slethøl*, men fik den autoriserede kompromisform *Høl*. Formen *Høll* har også vundet indpas hos adressemyndigheden som supplerende bynavn, dvs. et stednavn, der udpeger en given lokalitet nærmere end til det overordnede postdistrikt. I praksis betyder det, at borgere i *Høl* af kommunen får udstedt sundhedskort, hvoraf en i henhold til retskrivningen ukorrekt form, *Høll*, fremgår. Dette til trods for, at formen *Høl* har været gældende retskrivning gennem 70 år og til trods for, at det er offentlige myndigheders lovfæstede pligt at følge retskrivningen. Divergenserne består, og det er sådan set forståeligt, at man lokalt undrer sig dybt over, at Stednavneudvalget kan insistere på en form som *Høl*, der ikke har støtte lokalt.

I det internationale samarbejde om standardisering under FN-organisationen UNGEGN (*United Nations Group of Experts on Geographical Names*), er et af nøglebegreberne for tiden ”sustainable development”, som indgik som tema på mødet *2nd Session of the United Nations Group of Experts on Geographical Names* i maj 2021. Begrebet bruges om forskellige sammenhænge, hvor stednavne på en eller anden måde skal sikre eller sikres bæredygtighed og kontinuitet. Det vigtigste både før og nu, men også det sværeste i fastsættelsen af retskrivningsformer af stednavne, er, at få alle sprogbrugeres synspunkter og interesser til at konvergere, til at være rettet mod det samme punkt. Det handler i bund og grund om det, der er meningsgivende for et fællesskab, men det meningsgivende er ikke en universel størrelse. Normering af sprog er en vedvarende forhandlingsproces i en verden i konstant forandring, og det gælder også for normering af stednavne.

Lydskrift

Anvendt lydskrift: IPA-Dania-Hybrid, som benyttes i DDO. Nøgle: <https://ordnet.dk/ddo/artiklernes-opbygning/udtale>. Tegnvalger findes på Ruben Schachtenhaufens website <https://schwa.dk> under Lydskriftværktøjer > IPA-tegnvalger til dansk.

Litteratur, kilder mm.

- Danmarks Kirker*. VIII, bind 1 (1948), København (Tillese Kirke, 340–352).
- Dialektkort på dialekt.dk <https://dialekt.ku.dk/dialektkort/#map=1>
- Farø, Ken Joensen 2022: De tyske efternavne i Danmark. *Mål og Mæle* 43(1): 23–31.
- Grundtvig, Svend 1870. *Dansk retskrivningsordbog, stemmende med de på det nordiske retskrivningsmøde i Stokholm 1869 vedtagne regler*. København: Reitzel.
- Grundtvig, Svend 1872: *Dansk Haandordbog med den af Kultusministeriet anbefalede Retsskrivning*. København: Reitzel.
- Frederiksen, Britta Olrik 2018: 5.2 Ortografi. Gammeldansk. Ebba Hjort et al. (red.): *Dansk Sproghistorie 2. Ord for Ord*, 27–55. Århus/København: Aarhus Universitetsforlag.
- Holmberg, Bente 2008. Danske stednavne – officielt og uofficielt. *Sprog i Norden* 39(1): 115–124.

- Knudsen, Gunnar 1935. *Stednavneudvalget gennem 25 aar. 1910 - 13de Juli - 1935*. København: G.E.C. Gad.
- Infomedia, medieovervågning, analyser, rådgivning og teknologi, infomedia, <https://infomedia.dk>
- Jacobsen, Henrik Galberg 2010: *Ret og Skrift. Officiel dansk retskrivning 1739–2005*, bind 1–2. Dansk Sprognævns skrifter 42. Odense: Syddansk universitetsforlag.
- Jakobsen, Johnny G.G. 2018: Kramnitse eller Kramnitze – it's not so eazy ... Webartikel: https://navn.ku.dk/maanedens_navn/kramnitse.
- Jakobsen, Johnny G.G. 2021. Kort som kilde til Danmarks stednavne: Brugen af historiske kort i dansk stednavneforskning. *Geoforum Perspektiv* 20(38): 185–198. <https://doi.org/10.5278/ojs.perspektiv.v20i38.6594>.
- JP Aarhus = Jyllands-Posten Aarhus. JP/Politikens Hus.
- Jørgensen, Bent 2006: Retskrivningen af stednavne. I: *Det drejer sig om*. København: Stednavneudvalget.
- Madsen, Emil 1863: Sjælandske Stednavne, undersøgte med Hensyn til Betydning og Oprindelse. *Annaler for Nordisk Oldkyndighed og Historie* 1863: 179–363.
- Madsen, Emil 1865: Om Retskrivning af Stednavne. *Tidskrift for Philologi og Pædagogik* 6: 263–298.
- Mikkelsen, Jørgen 2010: Debat: 100 års debat om stednavnes retskrivning. Nogle refleksioner i anledning af Stednavneudvalgets 100 års jubilæum. *Fortid og Nutid*: 293–304.
- Nordjyske Stiftstidende. Det Nordjyske Mediehus.
- Pedersen, Birte Hjort 1985: Stednavneudvalgets arbejde med stednavne- retskrivning. Arbejdsgang og udvikling gennem 75 år. Bent Jørgensen (red.): *Stednavne i brug. Festskrift udgivet i anledning af Stednavneudvalgets 75 års jubilæum*, 211–227. København: Reitzel.
- Saaby, Viggo 1891: *Dansk Retskrivningsordbog. Udarb. i Overensstemmelse med de ministerielle Retskrivningsregler af 7. Juni 1889*. København: Reitzel.
- Stednavneudvalgets arkivalier: Arkiv for Navneforskning, Emil Holms Kanal 2. 2300 København S.
- Styrelsen for Dataforsyning og Effektiviserings kortviser <https://sdfekort.dk/spatialmap>. [Styrelsen har 7/6 2022 skiftet navn til Styrelsen for Dataforsyning og Infrastruktur.]

Trap Danmark = Trap, J.P. 1920-32– *Danmark*. 4. udgave, København (Maribo, bind iv, 1923).

UNGEGN = *United Nations Group of Experts on Geographical Names* <https://unstats.un.org/unsd/ungegn/> > *2nd Session of the United Nations Group of Experts on Geographical Names* (https://unstats.un.org/unsd/ungegn/sessions/2nd_session_2021/)

Wikipedia. Den frie Encyklopædi. <https://da.wikipedia.org/wiki/Forside>

W. Ulrich 1927: Om Retskrivning af Stednavne paa Generalstabens Kort. *Geografisk Tidsskrift* 30(3): 146–151. <https://tidsskrift.dk/geografisk-tidsskrift/article/view/47600>.

Oversigt over stednavneudvalgets retskrivningslister 1919-1985

Fortegnelse over Navne paa Sogne, Kommuner og Trafiksteder i Nord- og Mellemslesvig. En Retskrivningsliste vedtaget af Stednavneudvalget 23. april 1919. København 1919.

Danske stednavne. Retskrivningsliste over de for Administration og Samfærdsel vigtigste danske Stednavne vedtaget af Stednavneudvalget 24. juni 1920. København 1920.

Danske Stednavne. Retskrivningsliste over de for Administration og Samfærdsel vigtigste danske Stednavne vedtaget af Stednavneudvalget 24. juni 1920. København 1921.

Danske stednavne. Retskrivningsliste over de for Administration og Samfærdsel vigtigste danske Stednavne vedtaget af Stednavneudvalget 24. juni 1920 og 10. december 1921. København 1922.

Fortegnelse over Sjællands Stednavne. København 1932.

Fortegnelse over Stednavne paa Lolland, Falster, Fyn og Bornholm, København 1938.

Fortegnelse over Stednavne i de sønderjyske Landsdele, København 1948.

Fortegnelse over stednavne i Vejle Amt, København 1951.

Fortegnelse over stednavne i Viborg Amt, København 1951.

Fortegnelse over stednavne i Randers Amt, København 1953.

Fortegnelse over stednavne i Aalborg Amt, København 1957.

Fortegnelse over stednavne i Århus og Skanderborg Amter, København 1958.

Fortegnelse over stednavne på Færøerne, København 1960.

Fortegnelse over stednavne i Hjørring Amt, København 1966.

Fortegnelse over stednavne i Ribe Amt, København 1967.

Fortegnelse over stednavne i Thisted Amt, København 1969.

Fortegnelse over stednavne i amterne øst for Lillebælt, København 1978.

Fortegnelse over stednavne i amterne vest for Lillebælt, København 1985.